

DOMOVINA

Mesečna priloga „Slovenski Tehnik“.

Uredništvo je na Schillerjevi cesti št. 3. — Dopise blagovolite frankirati, rokopisi se ne vračajo.

Izhaja trikrat na teden, vsak ponedeljek, sredo in petek ter velja za Avstrijo in Nemčijo 12 kron, pol leta 6 kron, 3 mesece 3 krome. Za Ameriko in druge dežele toliko več, kolikor znaša poštnina, namreč: Na leto 17 kron, pol leta 8 kron 50 vin. Naročnina se pošilja upravnistvu, plačuje se vnaprej.

Za inserate se plačuje 1 krona temeljne pristojbine ter od vsake petit-vrste po 20 vinarjev za vsakokrat; za večje inserate in mnogokratno inseriranje znaten popust.

Paberki o nekaterih delavskih vprašanjih.

„Domovina“ je mnogo pisala o kmečkih težnjah. — Ozrmo se tudi na delavski stan in sicer premostimo za prvo njihovo plačo. V prvi vrsti bomo upoštevali oni del teh delavcev, ki se potijo po tovarnah za milijone svojih navadno lenih gospodarjev. Poglejmo najprej, kako so se razvijale te plače in videli bomo, da se je delavska mezda tekom časa spremenila glede kakovosti, kakor tudi glede količine. Plača je namreč v prvem času obstajala v naturalijah.

Preprosti delavec, kakor tudi najvišji uradnik države je sprejemal svojo plačo v posestvu; prvi seveda mali košček zemlje, poslednji velikanske latifundije, na katerih je bil tako rekoč že majhen kralj. Ta plača v naturalijah še do danes ni popolnoma izginila. Delavci na kmetih, viničarji in drugi, navadni dninarji dobe mnogokrat od svojih gospodarjev po par ogolov, na katerih si pridelajo najpotrebnejši živež vsaj za zimo. Na Pruskem je ta plača še zelo v navadi. Gotovo ima svoje dobre strani. Delavec je zasiguran, da bode čez leto in dan preskrbljen z najpotrebnejšim. Ako poskoči z raznim produktom cena na svetovnem trgu, se to njega ne dotakne in to je brez dvoma velike važnosti. Mnogokrat se pripeti, da delavske rodbine vsled velike draginje stradajo. Pomisliti je treba nadalje, da si delavec z izročnim mu koščkom zemljišča lahko pomaga. Redi kako kravico ali nekaj drugih domačih živali, prodaja mladiče, jajca itd., kar je gotovo lep zaslužek, kdor zna pametno in varčno gospodariti. Dandanes

pa se pretežno plačuje v gotovini. Kakor se je razvijalo gospodarstvo iz naturalnega v denarno in iz denarnega v kreditno, tako se je razvila tudi plača delavcev. Dandanes si naravnost predstavljati ne moremo, da bi mogla država plačevati svoje uradnike s podelitvijo posestev ali da bi tovarnarji in drugi delodajalci svoje delavce ne slični način plačevali. Število prebivalstva je neizmerno naraslo, zato bi bilo premalo ozemlja za tak način plačevanja in dohodki iz posestev so tako neenakomerni, da se po večini niti določiti ne dajo. Plačnje se radi tega, kakor že omenjeno, v gotovem denarju. Kako se pa plačuje delo? To je zelo različno. Pretežno vlada plačevanje po času, kolikor se ga mora žrtvovati za delo. V tem slučaju delavec v normalnih razmerah lahko mirno dela svojo pot, si ne pokvari s pretiranim trudom svojih moči, nasprotno, pritožujejo se delodajalci, da delavci, plačani po času, ne izkoristijo v polnem obsegu svojega časa. K temu vprašanju bi pripomnili: Edino pametno je, če je odmerjen delaven čas ali delavnik razmeroma po malo ur na dan. In zakaj? Človeške moči so omejene, zahtevajo počitka. Zaradi tega bode delo, ki se ga je izvrševalo samo nekaj ur, dobro, njega količina bode pa razmeroma velika. Ako potem nastopi, recimo krog poldneva počitek, ter se delo po odmoru zopet nadaljuje, bode to zopet redno izvršeno, ter se bode v kljub malemu številu delavnih ur najmanj toliko in tako dobro opravilo, kakor če bi se bil moral delavec truditi ves dan — da, kakovost bo gotovo še mnogo boljša. Upoštevati se mora nadalje, da se da delavcu s tem, da se ga ne muči ves dan s teles-

nim delom, prilika izobraziti svojega duha in izobražen delavec reprezentira za delodajalca neprimerno večjo vrednost, nego neizobražen. Na podlagi statističnih podatkov je dognano, da izobraženi delavci opravijo več in boljšega dela nego neizobraženi. Iz tega sledi, da je pravzaprav v interesu delodajalcev, to je navadno kapitalistov, da zahtevajo delavci osemurni delavnik. Dvignili se bodo duševno, izobrazba se bode neprimerno povečala, in to je neizmeren kapital za delodajalca. Tako so se torej doslej temu osemurnemu delavniku mnogi protivili, je to samo dokaz njihove plitke in lene pameti.

Drug način, kako se plačuje mezda, je, da se odmeri po komadih izvršenih v prid delodajalcu. Premotimo tudi tega načina plačevanja dobre in slabe strani. Dobra stran bi bila, da si delavec, ki je krepek, mlad in čil z vporabo vseh svojih moči lahko prisluži neprimerno več, nego bi si prislužil, ako bi delal samo po odmerjenem času. Zelo slabo pa je, da se delavec pri tem načinu plačevanja prehitro izrabljuje, da svoje sile vniči in s svojo rodbino vred jame hirati. Seveda velja to samo za tiste delavce, ki so od posameznega dela tako slabo plačani, da si ne morejo z malim naporom priboriti mirne in znosne eksistence ter od tega dati tudi nekaj na stran. Od komada so namreč plačani vsi rokodelski mojstri s prav malimi izjemami in vendar ne bo nihče trdil, da bi se ti mojstri toliko trudili, da bi škodovalo to njihovemu zdravju. Pač pa se to zgodi pri tovarniških delavcih in za te bi mi ta način plačevanja prav odločno odklanjali. Pa tudi za delodajalca ta način plačevanja ni ugoden. Tako izvršeno delo

po navadi ni dobro, ker je izvršeno v naglici in je delavca gonila želja, da si v kratkem času kolikor mogoče prisluži, kar je za delodajalca brez dvoma velika škoda in zelo riskirano.

Tretji način plačevanja je plačilo za delo, katero je več delavcev skupaj opravilo.

Tako recimo mora v kaki strojni tovarni zgotoviti določeno število delavcev ta ali oni stroj. Plačilo dobe po izvršitvi dela. Kontrola celotnega dela je lahko izvedljiva ter zahteva od posameznih udeleženih delavnih moči veliko natančnosti do zadnje malenkosti. Doseže se ta lahko s tem, da se vestnim delavcem za njihovo pozornost in solidnost dajejo posebne premije. Sploh se s tem pridobi delavca, da se z dušo in telom posveti svojemu poklicu. Čuti se s podjetjem solidarnega in to še posebno, če vidi, da stoji njemu določena premija v poštenem razmerju s čistim dobičkom podjetja. Pripustna pa je premija samo takrat, ako se jo izplačuje poleg fiksne plače.

Ako bi podjetje vedno dobro izhajalo, bi izhajali delavci tudi dobro, navadili se ugodnega življenja, kakor hitro bi se pa stvar zasukala nengodno, bi bili vsi siromaki. Pravijo sicer nekateri, da je plača razmerna z dobičkom, to je kot del vsega dobička, ki ga daje podjetje, edino pravična. To pa ni resnica! Pomislimo! Podjetje vodi podjetnik sam ali njegov namestnik. Od duševnih zmožnosti tega faktorja, od njegove slučajne pridnosti in modre porabe konjunktur na svetovnem trgu je odvisno, kako podjetje uspeva. Ako je mož, ki stoji na čelu, sposoben, energičen, vstrajen, se bo nabiral kapital in v kratkem času ga bode lep

LISTEK.

Diogen.

Hrvatski spisal Avgust Šenoa, prevedel —nj—, (Dalje.)

Vojaštvo je bilo nameščeno po šotorih na ptujskem polju. Naši banovci so se stisnili v svojo novo uniformo, ki ni bila popolnoma nič po okusu. Tako smo se vadili dan za dnevom po Daunovem redu. Beli redni vojaki so nas seveda nekako od strani pogledovali, češ da nismo pravi vojaki — mi zakotni Hrvati s črnim remenjem. Mene je to zelo peklo, toda stisnil sem zobe in šepnil: Čakajte! Že se je sešlo vse polno hrvatske, štajerske in kranjske gospode, duhovnikov, vojakov in plemičev. Iz Požege pride banski namestnik grof Ljudevit Erdödy in z njim hrvatska gospoda: Adam Najšič, Baltazar Magdalenič, razžaljeni Štefan Patačić, bosenski škof Franjo Tausi, zagrebčki kanoniki Vuk Kukuljevič in

Baltazar Krčelič, naposled pride tudi naš, to je zagrebški škof baron Klobušicki.

Dne četrtega julija okrog šeste ure popoldne zagrme s ptujskega grada topovi, tresk za treskom, grom za gromom. Skozi cel tabor zaropotajo bobni, zažvižgajo piščalke in zatrobijo trobente. Posamezne čete se postavijo naglo v red, častniki tekajo s konji kakor brez glave in za malo časa se je raztezala dolga bela vrsta cesarskih vojakov pred šotorom, a nad njo so vihrale rumene zastave in bliščale se svitile puške. Samo eden konec vojske je bil nekoliko temnejši, to smo bili mi graničarji.

„Cesarica prihaja!“ vsklikalo se je po vrstah v raznih jezikih. Želel sem zopet videti lepo vladarico. Toda šele drugi dan smo jo videli, ker je takoj krenila v mesto skupaj s svojim svitlim soprogom, cesarjem Francom in s hrvatskim banom, ki jo je spremljal z Dunaja. V mestu jo pričakuje plemstvo, veliki dostojanstveniki in

duhovniki, a naš škof ji je govoril v pozdrav dolg latinski govor, ki pa, kakor se mi dozdeva, kraljici ni bil po volji. Mi smo seveda morali zlezti v svoje šotore. A zato nas zbudi drugi dan ob zori boben in trobenta. Zvonovi začno zvoniti, mesto je bilo okrašeno z zastavami, a na mestnih vratih pri dravskem mostu, bleščal je napis: Ob dohodu kraljice Marije Terezije radujejo se vsi prebivalci mesta. Že smo stali precej dolgo v redu, ko pridrvi nenadoma vrsta pozlačenih kočij in krog njih beli cesarski dragunci. In zopet zaropotajo bobni, zatrobijo trobente, zastave se nagnejo in iz kočije stopi kraljica in cesar. Mi Hrvati smo stali precej daleč in nismo vsega prav videli. Sredi polja je stal velik šotor, a pod njim oltar. Tjakaj se poda vladarica, da se vdeleži svečane maše, katero je služil škof Klobušicki, stregli pa so mu naši kanoniki Franjo Tausi in Čolič. Čeravno je padal debel dež, stali smo mirno veseleč se, da se izkažemo s svojim

znanjem, kajti dogovoril sem se že s svojimi tovariši, kaj da napravimo. Pomislite, milostljivi prijatelj, kako vskipi v meni kri, ko prijezdi Klefeld in nas obvesti, da se bodo vadila danes pred cesarico samo bela redna vojska, a mi Hrvati ravno tako jutri, ker bi s svojo nespretnostjo lahko pokvarili parado belih. Torej pri paradah smo zadnji, ali kjer se seka in strelja za resno — prvi. Zaškripal sem z zobmi in zrl nemo pred se ne meneč se za zvijanje in skakanje bele vojske. Klefeld reče konečno Bačanu: „No, hvala Bogu. Bela gospoda se niso posebno izkazali. Danš se je grozno jezil. Se vsaj mi ne bomo tako osramotili.“ Toda da ste nas videli drugi dan! Pod šotorom na vzvišenem prostoru je sedela kraljica, visoka, bujna in lepa. Po lepem telesu ji je padala nabrana obleka iz modre svile z vžitimi srebrnimi cvetlicami in obrobljena s hermelinom; na prsih ji je bliščal biserni nakit, a na ponosni glavi, s katere so padali gosti lasje na polna bela

skih poslopij. Nove šole imajo n. pr. Št. Jernej, Raka, Bučka, Sv. Duh, Cerklje, Bušelj, Hrovaški brod, Kostanjevica, Št. Janž; razširjena šolska poslopja pa Tržišče, Boštanj. Skoro bodo dodelane nove šole: Radeče, Mokronog, Št. Jurij pod Kumom, Kal (Bransko), Škocijan. Priprave za nova poslopja ali za njih razširjenje se delajo v Leskovcu, na Čatežu in še drugod.

— **Družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani v korist** je založila modna trgovina Engelbert Skušek v Ljubljani lične oklepe za mali format naših družbinih vžgalic. Praktičnost teh oklepov bode vsakdo takoj uvidel, ako jih rabi: Žepi namreč se obvarujejo, da bi se ne umazali. Slovenci, sezajte po teh oklepih ter si jih nastavite; zahtevajte pa tudi, da jih imej vsaka tobakarna na prodaj.

— **Odbor družbe sv. Mohorja** naznanja, da je izmed razpisanih nagrad za dve povesti določil prvo nagrado v znesku 3000 kron povesti pod geslom „Življenje je boj“, spisal g. Engelbert Gangl, učitelj v Idriji, drugo nagrado v znesku 1500 kron povesti „Novo življenje“, spisal g. dr. Fr. Detela, ravnatelj v pok. v Novem mestu.

Primorsko.

— **Za pospeševanje gojenja oljk** je sklenil istrski kulturni svet osnovati v raznih krajih, po katerih oljka raste, uzorne oljne nasade. V teh uzornih nasadih se bode kmetom kazalo vse, kar pospešuje rast in rodovitnost oljke in kar treba storiti proti raznim boleznim, da se z majhnimi troški doseže velik in v vsakem obziru polvoljen uspeh. — Kmetom, kateri bodo oskrbovali te uzorne nasade bodo podeljevane deželne in državne podpore.

— **Nezgoda na morju.** Te dni je bila v Trstu, posebno na morju tako gosta megla, da nisi videl par metrov predse. Remorker „Nettuno“ je plul proti Sistjani, da privleče od tam nekoliko ladij materijala v novo luko. Pri Miramaru se naenkrat nasuka blizo tamošnjega pribrežišča. Poklicali so telefonično pomoč iz Trsta, toda dospela ladija ni mogla „Nettuna“ potegniti zopet na globoko. Počakali so, da je prišla zopet plima, potem so nasukanega „Nettuna“ zopet rešili, da je lahko nadaljeval svojo pot.

— **Za italjansko gimnazijo v Puli.** Italjanski dijaki zbirajo podpise meščanov na prošnjo na deželni odbor istrski, naj vstanovi italjansko gimnazijo v Puli. To prošnjo bode italjanska večina deželnega odbora gotovo podpirala in deželni zbor sprejel primeren predlog o ustanovitvi italjanske gimnazije v Puli, kakor je to storil v Pazinu. Pravzaprav bi pa vlada morala vzdrževati v Puli na državne troške hrvatsko in italjansko gimnazijo, ki sta obe bolj potrebni nego vsa tista množica nemških šol za — tužce. Toda za domačine nima vlada na Primorskem denarja, njih denar gre v prvi vrsti za v deželi ptuj — nemški element, katerega hoče na škodo domačinov utrditi v deželi ter mu izročiti gospodarstvo nad domačini. Laška kratkovidnost podpira to ponemčujočo vladno politiko samo zato, ker Slovanom ne privoščijo enakopravnosti.

— **V avstro-ogrijski banki v Trstu,** ni ne enega uradnika, ki bi znal slovenski. Ko je prišla te dni v ta državni zavod kmetica, ki je prosila, da bi ji izmenjali nekaj denarja, so se ji uradniki rogali, da je govorila slovenski in rekli, da mora govoriti italjanski, drugače ne opravi ničesar!

— **Spomenik dr. Lavriča.** V Ajdovščini se je osnoval odbor za

postavljenje spomenika apostolu slovenstva na Goriškem, dr. Karlu Lavriču, in sicer na Otavi, kjer se je vršil šempaski tabor.

— **Lavričeva številka „Soče“** izide 1. novembra. Obseg bo obširen in okrašen s slikami. Posamezne številke bodo stale po 50 v.

Druge slovenske dežele.

— **Največja ruska vojna ladija** Andrej Pervozvani je bila 21. t. m. spuščena v morje. Ladja drži 17 tisoč ton, vozi z brzino 18 morskih milj (okolu 29 km na uro) in bode izvrstno armirana.

— **Zidanje sofijske visoke šole.** Bolgarska vlada je objavila konkurz za načrt, po katerem bodo sezidali visoko šolo. Prva nagrada znaša 10.000 levov, druga 7000, a tretja 5000. Konkurz je splošen in se ga lahko udeleže vsi jugoslovanski arhitekti, torej tudi Slovenci.

— **Zidanje tovarn v Belgradu.** Z zidanjem velike tovarne konserv so v Belgradu že pričeli. Gradili bodo tudi razne druge tovarne, tako n. pr.: za usnje, za papir, za steklo itd.

— **Srbska država za Makedonce.** Srbski ministrski predsednik in minister zunanjih zadev je izročil skupščini predlog, s katerim zahteva kredita 300.000 dinarjev za podporo Srbom in njihovim rodbinam v Stari Srbiji in Makedoniji. Ta predlog je skupščina pozdravila z živahnim odobravanjem.

Št. 37.844
II. 6267

Razglas.

Naročila na ameriške trte proti plačilu iz združenih državnih in deželnih trstnic za sadilno dobo 1906/1907.

Dežela Štajerska bo imela spomladi 1907 sledeče množine ameriških trt pod spodaj popisanimi pogoji **naprodaj** in sicer:

1. 700.000 kosov požlahtnej (večinoma Moslerja rumenega, italijanskega rizlinka, Burgundeca belega, dobre žlahtnine rudeče in bele, Sylvania zelenega, Traminca rudečega, Malega rizlinka, Muškateleca) na ripario portalis, vitis Solonis, in rupestris monticola.

2. 600.000 kosov sadik vrste: riparia portalis, vitis Solonis in rupestris monticola.

3. Večje število roga imenovanih treh vrst.

Cene trt za 1000 kosov se sledeče:

- I. Požlahtnene trte za premožne posestnike 200 K, za vse druge posestnike 140 K.

- II. Ameriške sadike za premožne posestnike 24 K, za vse druge posestnike 16 K.

- III. Rozga po 10 K.

Če ena stranka naroči več nego 1000 požlahtnej, 3000 sadik ali rožja, pridružemo si pravico, zmanjšati naročeno množino primerno s splošnim stanjem prijav.

Naročila na te trte naj se pošiljajo naravnost deželnemu odboru, ali pa potom občinskih uradov, pri katerih so posebni naročilni listi na razpolaganje, **do 15. novembra t. l.**

Občinska predstojništva imajo spolnene naročilne liste takoj poslati deželnemu odboru.

Vsa do 15. novembra dohajajoča naročila se bodo nabirala ter bodo trte, katere bodo na razpolaganje, ako bi ne zadostovale za vsa naročila, sorazmerno razdeljene.

Trte bodo oddajane samo štajerskim posestnikom in morajo zato one stranke, katere naročajo trte naravnost pri deželnem odboru, pridjati potrdilo občinskega urada, da imajo vinograd v občini. Trgovci s trtami so izključeni in ne dobe nič od gorenjega materijala.

Cene se razumejo od trstnice in mora biti znesek pri sprejetju trt vplačan, oziroma, ako se pošljejo po železnici, bode s tovarnimi, dostavnimi in zavojnimi stroški vred, kateri bodo po njih istiniti ceni zaračunjeni, inkasiran s povzajem.

Pri vsakem naročilu se mora natančno označiti: 1. razložno zapisano ime bivališče in stan naročevalca; 2. davčna občina, v kateri leži vinograd; 3. zaželjena vrsta trte; 4. zadnja železniška in poštna postaja, na katero naj se trte pošljejo.

Ako bi bila zaželjena vrsta že razprodana, ali ako bi je ne bilo več v zadostni množini na razpolaganje, nadomestila se bode z drugo podobno vrsto.

Trte naj naročevalci, če le mogoče, sami prevzamejo ali, ako bi je dobili po železnici, naj je takoj po prejemu pregledajo.

Pritožbe treba takoj poslati vodstvu trstnice. Na poznejše pritožbe se ne bode več oziralo.

GRADEC, dne 1. oktobra 1906.

(566) 3—1

Od štajerskega deželnega odbora

Edmund grof Attems.

Svetovne vesti.

— **Uslužbeni električnih cestnih železnic v Budimpešti** so 25. t. m. točno opoldne stopili v splošen štrajk. Ustavili so h kratu vse vozove, pozvali občinstvo naj izstopi in pustili vse wagone sred ceste ter odkorakali na svoje zbirališče v mestni log (város liget), da se posvetujejo o nadaljnjih korakih. Uprava mestnih železnic si prizadeva vzdržati vsaj deloma promet ter je prosila vojaško poveljništvo, naj bi jej dalo vojaštvo na razpolaganje. Štrajkujoči pa branijo onim, ki bi bili pripravljeni opravljati to službo in prišlo je že do hudih izgredov. Štrajkujoči so prerezali na raznih mestih vrhna vodila električne moči ter požgali nekoliko vagonov. 26. t. m. ob 4. popoldne morali so vsled spopadov mej štrajkujočimi in kršitelji štrajka popolnoma ustaviti promet.

— **Köpeniškega stotnika** o katerega predrznem lopovstvu so vsi evropski listi toliko pisali — že imajo. Ta „stotnik“ ni bil nikdar vojak in je po svojem poklicu vlomljevalec različnih kas. Imenuje se Wilhelm Vogt in je bil vsega skupaj že 27 let zaprt radi tatvin, falsificiranja dokumentov itd. Policija je našla pri njem še 2000 mark. Ostal je do zadnjega v Berlinu in so ga tam tudi prijeli; svoje hudo delstvo je že priznal.

Loterijske številke.

Trst, 27. oktobra 1906: 61, 77, 14, 19, 18.
Linz, „ „ „ 4, 23, 2, 75, 78.

Cerkvena krčma v Škalah

edina pri župni cerkvi se bo dne 15. novembra 1906 ob 10. uri dopoldne po javni dražbi v najem dala. Pogoji se zvedo v župnišču. **Cerkveno predstojništvo.**

(559) 3—3

Kleparskega pomočnika ::

(562) za stalno delo sprejme takoj 3-2
Leop. Sebar, klepar na Bledu, Gorenjsko.

Hmelske droge

ima množino vsake dolgosti na prodaj po cenah 32 do 44 vinarjev
(560) komad 6—3

EMERIK KUKETZ, Žalec.

Vizitnice

priporočila
Zvezna tiskarna v Celju.

Proda se novozidana hiša

z lepim vrtom 10 minut od Celja, pripravna za obrt kakor tudi za kakega (561) penzjonista. Pojasnila daje 34
Ivan Rebek, Celje.

Redke knjige na prodaj.

„Ljubljanski Zvon“ celoten 25 letnikov 1881 do 1905: Stritarjev dunaški „Zvon“ celoten 6 letnikov; „Kres“ 1881—1883. — Prodaja posredno **Ivan Bonač**, trgovina papirja v Ljubljani.
(563) 32

V St. Rupertu nad Laškim trgom je naprodaj

grad

s tremi nadstropji, z lepim vrtom in sadonosnikom pripravljen za vsakovrstno rokodelstvo, ter tudi za trgovino.
(567) Natančneje se izve pri 1

Uršula Pušnik
Št. Rupert, pri Št. Jurju ob juž. želez.